

การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย
เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร*

AN ANCIENT BUDDHIST SCRIPTURES OF WAT KAI TIA
TALINGCHAN DISTRICT, BANGKOK

พระปริยัติวัชรสาร (สมณภูมิ สมจิตโต)¹ และ ธาณี สุวรรณประทีป²

Phra Pariyativatjarathorn (Sambhumi Samacitto)¹ and Thanee Suwanprateep²

¹⁻²สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻²Degree of Doctor of Philosophy Vipassana Meditation Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand

Corresponding Author's Email: vasin25133@gmail.com

วันที่รับบทความ : 4 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 8 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 10 กันยายน 2568

Received 4 September 2025; Revised 8 September 2025; Accepted 10 September 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามแนวทางของกรมศิลปากร 2) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ระเบียบวิธีวิจัยเป็นเชิงเอกสารโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของกรมศิลปากรมีขั้นตอนการสำรวจโดยคณะผู้สำรวจประสานงานผู้ดูแลรักษา และประสานความร่วมมือเจ้าของสถานที่ ผู้ดูแล และชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์หลังจากเสร็จสิ้นการสำรวจ ทำให้เจ้าของสถานที่และชาวบ้านตระหนักรู้คุณค่าของ

Citation:

* พระปริยัติวัชรสาร (สมณภูมิ สมจิตโต) และ ธาณี สุวรรณประทีป. (2568). การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(5), 210-221.
Phra Pariyativatjarathorn (Sambhumi Samacitto) and Thanee Suwanprateep. (2025). An Ancient Buddhist Scriptures Of Wat Kai Tia Talingchan District, Bangkok.

Modern Academic Development And Promotion Journal, 3(5), 210-221.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

คัมภีร์ใบลาน มีคุณค่าต่อสังคมในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีคุณค่าทางวิชาการ และมีคุณค่าที่คัมภีร์โบราณนั้นได้รวบรวมพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบคือ มีการเก็บรักษา การอนุรักษ์ และสืบสานคัมภีร์โบราณเก่าแก่ที่ค้นพบในวัดไถ่เตี้ย โดยมีคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์และฆราวาสดูแลแก้ปัญหา มีการเผยแพร่สู่สังคม ทางวัดมีการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อสะดวกในการเข้ามาศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้คัมภีร์สำคัญแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของวัดไถ่เตี้ยต่อยอดเพื่อพัฒนาจิตใจ มนุษย์และสังคมไทยได้

คำสำคัญ: การอนุรักษ์สืบสาน, คัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนา, วัดไถ่เตี้ย

Abstract

This thesis has two objectives: 1) to study the conservation of ancient manuscripts according to the guidelines of the Fine Arts Department, 2) to study the conservation of ancient Buddhist manuscripts at Wat Kai Tia, Taling Chan, Bangkok. The research methodology was documentary works using descriptive analysis.

The results found that the management of palm-leaf manuscript conservation by the Fine Arts Department has a survey process by survey team coordinating with the caretakers and cooperate. The head or the caretakers, and the villagers must be a part of conservation, maintenance and utilization after the survey was complete. This encourages the head or place owner and the villagers aware of the value of palm-leaf manuscripts, their value to society as historical evidence, their value as cultural heritage, their academic value, and value as ancient manuscripts that contain Buddhist teachings. The conservation and continuation of ancient Buddhist manuscripts at Wat Kai Tia, Taling Chan, Bangkok has been carried out systematically, namely, the preservation, and continuation of the ancient manuscripts discovered at Wat Kai Tia, supervised by a committee of monks and laity, problem solving, and dissemination to

society. The temple has improved the landscape to facilitate study and is an important source of learning about manuscripts in Bangkok. Learners can apply the knowledge from Buddhist scriptures of Wat Kai Tia to further develop the mind, people and Thai society.

Keywords: Ancient, Buddhist Scriptures, Wat Kai Tia

บทนำ

พระพุทธศาสนาในระยะเริ่มแรกภายหลังพุทธปรินิพพานนั้น ยังไม่มีการบันทึกพระธรรมคำสอนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่สืบทอดกันด้วยวิธี “มุขปาฐะ” (oral tradition) ซึ่งเป็นการท่องจำ ถ่ายทอด และสาธยายต่อ ๆ กันมาระหว่างพระภิกษุสงฆ์¹ โดยมีการจัดรูปแบบการสาธยายเป็นหมวดหมู่ เช่น หมวด 3 หมวด 4 หมวด 5 หรือที่เรียกว่า “พระธรรมหมวดธรรมะ” เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำ การสืบทอดแบบนี้ถือเป็นลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนาเถรวาทในระยะแรกที่ยังคงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ของพระธรรมวินัย ต่อมา เมื่อมีการทำสังคายนา 3 ครั้งในชมพูทวีป เพื่อรักษาความถูกต้องของพระธรรมวินัย การสาธยายยังคงเป็นหัวใจสำคัญ แต่เมื่อพระศาสนาเผยแผ่สู่ดินแดนอื่น ๆ โดยเฉพาะเกาะลังกา พระสงฆ์จึงเล็งเห็นว่าการพึ่งพามุขปาฐะอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ เนื่องจากอาจเกิดความผิดพลาดจากการท่องจำ ประกอบกับสถานการณ์บ้านเมืองและภัยสงครามอาจทำให้พระสงฆ์ผู้ทรงจำถูกล้มตายหรือกระจัดกระจาย จึงมีการตัดสินใจบันทึกพระไตรปิฎกลงบนใบลานครั้งแรกในพุทธศตวรรษที่ 5 (ประมาณ พ.ศ. 433) ณ วัดอาลุลูหาร ประเทศศรีลังกา

การจารึกครั้งนั้นถือเป็น หมายเหตุสำคัญในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงจาก “วัฒนธรรมการจำ” (mnemonic culture) สู่ “วัฒนธรรมการเขียน” (written culture) ทำให้พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์บาลีอื่น ๆ ได้รับการรักษาไว้อย่างมั่นคงและสามารถถ่ายทอดไปยังประเทศต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา เช่น พม่า ไทย ลาว และกัมพูชา เมื่อพระพุทธศาสนาแพร่เข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิและอาณาจักรล้านนา จึงมีการคัดลอกคัมภีร์ใบลานเพื่อใช้ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างแพร่หลาย การคัดลอกนี้ไม่ใช่เพียงการสืบทอดตัวอักษร แต่ยังเป็น การสืบทอดศรัทธาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพราะคัมภีร์แต่ละชุดมักถูกสร้างขึ้นด้วยเจตนาเป็นพุทธบูชา มีการทำบุญ “ถวายคัมภีร์ใบลาน” ซึ่งเชื่อว่าเป็นอานิสงส์ยิ่งใหญ่ต่อผู้สร้าง ดังนั้นคัมภีร์ใบ

ลานจึงเป็นทั้ง หลักฐานทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตชุมชนในแต่ละยุคสมัย

คัมภีร์ใบลานเป็นหลักฐานสำคัญที่บันทึกทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราแพทย์ โหราศาสตร์ และกฎหมาย เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต แต่ก็มีข้อจำกัดด้านอายุการใช้งาน เนื่องจากเสื่อมสภาพจากความชื้น ความร้อน แสง และการเก็บรักษาที่ไม่ถูกวิธี อีกทั้งปัจจุบันผู้ที่อ่านอักษรโบราณ เช่น ขอม ไทยน้อย หรือล้านนา มีจำนวนน้อยลงมาก ทำให้ภูมิปัญญาที่อยู่ในคัมภีร์เสี่ยงจะสูญหาย แม้เอกสารใบลานเป็นหลักฐานทางวิชาการขั้นต้นที่มีความสำคัญทางวิชาการเป็นอย่างมาก เพราะในอดีตการบันทึกเรื่องราวทางด้านตำรายา พงศาวดาร วรรณกรรม พุทธศาสนา คานา และอื่น ๆ เอกสารเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต วิถีชุมชน ความศรัทธา ความเชื่อของคนในท้องถิ่น ซึ่งเอกสารเหล่านั้นยังไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลมากเท่าที่ควร เพราะศูนย์กลางการศึกษา ไม่ได้อยู่ที่วัดเหมือนในอดีต การสืบทอดการอ่านตัวอักษรธรรมซึ่งเป็นอักษรที่จารึกในใบลานที่เคยมีวัดเป็นศูนย์กลางมีน้อยลงมากและใกล้สูญหาย ในปัจจุบัน ส่วนใบลานที่มีบุคคลเป็นเจ้าของครอบครอง ก็มักจะถูกทอดทิ้งจากลูกหลานรุ่นต่อมา เมื่อผู้ใหญ่ในครอบครัวสิ้นชีวิตลงใบลานที่ได้รับมาไม่มีผู้ใดศึกษา เนื่องจากอ่านไม่ได้ บางส่วนนำไปบรรจุในเจดีย์ บางส่วนนำเอาไปขายเป็นของเก่า ปรากฏการณ์เหล่านี้จึงเป็นภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะบรรดาความรู้ ความคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในเอกสารเหล่านี้ จะไม่ได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง แต่ระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีหน่วยงานองค์กร และบุคคลรวมทั้งสถาบันการศึกษาได้สนใจเรื่องนี้ และมีความพยายามในการศึกษาค้นคว้า รวบรวม และปริวรรต แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาโดยรวม นอกจากนี้ องค์กรทางวัฒนธรรมที่ทำงานด้านนี้ ก็จะทำงานในด้านลักษณะเอกสารเป็นส่วนมาก ถ้ามีก็จะอยู่ในรูปพิพิธภัณฑสถาน หรือพิพิธภัณฑ์ ยังขาดผู้รู้ในการอ่าน แปล หรือหากมีผู้อ่านแปลก็ขาดความต่อเนื่องและไม่มีงบประมาณในการพิมพ์ ทำให้งานด้านนี้ อยู่ในสภาพอ่อนแอเป็นอย่างยิ่ง ขณะที่ปัจจุบันความสนใจของสถานศึกษาหันมาศึกษาหลักสูตรทางด้านท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น แต่องค์ความรู้เกี่ยวกับอักษรโบราณ และเอกสารใบลานในล้านนาไม่ได้นำมาใช้ในระดับการศึกษาต้น ๆ จึงสมควรที่จะมีการศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่องทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง

วัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เป็นหนึ่งในแหล่งสำคัญที่ค้นพบคัมภีร์โบราณจำนวนมาก โดยเมื่อปี พ.ศ. 2565 พบคัมภีร์เก่าแก่ เช่น วิสูตราคก (พ.ศ. 2163). กุสลวินิจนยก (พ.ศ. 2232) และ ภิกขุปาติโมกข์ (พ.ศ. 2343) รวมกว่า 653 ผูก ซึ่งถือเป็นหลักฐานทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น แสดงถึงคุณูปการของบรรพชนที่ถ่ายทอดพระธรรมคำสอนสู่ชนรุ่นหลัง

อย่างไรก็ตาม คัมภีร์จำนวนมากยังไม่ได้รับการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ ขาดการขึ้นทะเบียนและการจัดหมวดหมู่ตามหลักวิชาการ อีกทั้งหลายเล่มเสื่อมสภาพเพราะถูกเก็บไว้ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หากปล่อยทิ้งไว้อาจสูญหายไปอย่างไม่สามารถกู้คืนได้ การอนุรักษ์จึงไม่ควรจำกัดเพียงการเก็บรักษา แต่ควรมีการปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบัน จัดทำฐานข้อมูลดิจิทัล และถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชนและชุมชน เพื่อให้คัมภีร์โบราณกลับมาเป็น “แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต” อีกครั้ง

ดังนั้น การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณของวัดไถ่เตี้ยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงการรักษามรดกภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา เชิงวัฒนธรรม และเชิงวิชาการ เพื่อให้ความรู้และคุณค่าที่ปรากฏในคัมภีร์สามารถถ่ายทอดสู่สังคมไทยและชนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามแนวทางของกรมศิลปากร
2. เพื่อศึกษาการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาและขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ด้านเนื้อหา ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามหลักเกณฑ์ของกรมศิลปากร ศึกษากระบวนการและรูปแบบการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาที่

วัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน ศึกษาเอกสารทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราที่เกี่ยวข้องกับการเก็บรักษาและสืบสานคัมภีร์โบราณ

1.2 ด้านเอกสารและแหล่งข้อมูล เอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คัมภีร์ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสารของกรมศิลปากร รายงานและคู่มือจากสำนักหอสมุดแห่งชาติ เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) หนังสือ บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและเอกสารพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาหลักฐานทางธรรมะและแนวคิดการสืบสานคัมภีร์

2.2 ศึกษาข้อมูลจากกรมศิลปากรและสำนักหอสมุดแห่งชาติ เกี่ยวกับมาตรการและขั้นตอนการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ

2.3 ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิชาการร่วมสมัย เพื่อนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์กับบริบทของวัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการ วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ใช้ วิธีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อนำแนวทางการอนุรักษ์ของกรมศิลปากรมาเปรียบเทียบกับปฏิบัติจริงของวัดไถ่เตี้ย ใช้ วิธีการสังเคราะห์ (Synthesis) เพื่อสรุปเป็น “รูปแบบการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณ” ที่เหมาะสม

4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย กำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์การวิจัย ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารของกรมศิลปากร และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารหลักและเอกสารประกอบทั้งหมด วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และเปรียบเทียบ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบใหม่และการออกแบบรูปแบบการอนุรักษ์ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ สำหรับการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณในบริบทของวัดไถ่เตี้ย

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้องค์ความรู้ที่เป็นระบบเกี่ยวกับแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ ได้ข้อเสนอเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงในการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณของวัดไถ่เตี้ย เป็นแนวทางต้นแบบในการจัดการคัมภีร์โบราณสำหรับวัดหรือชุมชนอื่น ๆ ในประเทศไทย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อ๊ต้อย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามกรมศิลปากร คัมภีร์โบราณเป็นมรดกทางปัญญาที่มีคุณค่าทั้งในด้านศาสนาและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีอายุเกินกว่า 100 ปี และจารึกด้วยอักษรโบราณ เช่น อักษรขอม ภาษาบาลี/ไทย และอักษรธรรม ซึ่งมีผู้อ่านได้น้อย จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการปริวรรตและถอดความหมาย การเก็บรักษาที่เหมาะสม เช่น หีบธรรม หอธรรม หรือหอไตร เป็นการรักษาไม่ให้ถูกสัตว์และแมลงทำลาย แนวทางของกรมศิลปากรจึงเน้นการซ่อม อนุรักษ์ และเก็บรักษาคัมภีร์อย่างมีระบบ เพื่อป้องกันการสูญหายของเอกสารโบราณที่ทรงคุณค่า

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สืบสาน วัดไก่อ๊ต้อยมีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิด วางแผน ดำเนินการ ไปจนถึงการตรวจสอบและประเมินผล โดยการจัดตั้งคณะทำงานอาสาสมัครอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ ถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและเป็นการพัฒนาที่เกิดจากความสมัครใจ นอกจากนี้ พระสงฆ์ที่มีความรู้ เจ้าหน้าที่กรมศิลปากร และประชาชนในพื้นที่ยังได้ร่วมมือกันอย่างเป็นเครือข่าย ทำให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมพลังในการอนุรักษ์ ส่งผลให้โครงการมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล พร้อมทั้งเป็นการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทยที่มีคุณค่าต่อชุมชนและชาติ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อ๊ต้อย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณตามแนวทางของกรมศิลปากร ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของกรมศิลปากร มีขั้นตอนสำคัญคือ การสำรวจคัมภีร์โบราณตามวัดหรือสถานที่ต่าง ๆ โดยคณะผู้สำรวจหรือหัวหน้าคณะต้องติดต่อประสานงานกับเจ้าของสถานที่หรือผู้ดูแลคัมภีร์โบราณเหล่านั้น เพื่อป้องกันความเข้าใจผิด และสร้างความร่วมมือในทุกด้านข้อสำคัญ คือ ควรให้เจ้าของสถานที่ ผู้ดูแล รวมถึงชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เนื่องจากการมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยอำนวยความสะดวกในการ

สำรวจ แต่ยังเป็นการสร้างตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์ไบเบิลแก่ชุมชน การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลคัมภีร์ไบเบิลมีได้เพียงบันทึกจำนวนหรือชื่อเรื่อง แต่ยังรวมถึงการตรวจสอบสภาพทางกายภาพ เช่น ความสมบูรณ์ของไบเบิล การขาดหายของตัวอักษร หรือ การชำรุดเสียหาย เพื่อกำหนดแนวทางซ่อมแซมที่เหมาะสม ทั้งนี้ การสำรวจจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและรอบคอบ เพื่อบรรวมนิเวศของคัมภีร์ไบเบิลแล้วจัดทำเป็นระบบระเบียบ หมวดหมู่ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าและเก็บรักษา

คัมภีร์ไบเบิลมีคุณค่าหลากหลายประการ ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ซึ่งสะท้อน พัฒนาการของพระพุทธศาสนาและสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย คุณค่าทางวัฒนธรรมในฐานะ มรดกที่เชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมและประเพณี คุณค่าทางวิชาการซึ่งเอื้อต่อการศึกษาด้าน พุทธศาสนา ภาษาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนคุณค่าด้านภูมิปัญญา เช่น การบันทึกตำรายาสมุนไพร ความเชื่อ และพิธีกรรมของชุมชนในอดีต

ดังนั้น กรมศิลปากรในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงจึงทำหน้าที่ดูแลสมบัติชาติ อย่างดีที่สุด ด้วยการนำผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และนักภาษาโบราณมาช่วยดำเนินการ เพื่อให้ การสืบค้น รวบรวม และจัดหมวดหมู่คัมภีร์ไบเบิลเป็นไปอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามหลัก วิชาการนอกจากนี้ยังมีการกำหนดมาตรฐานการอนุรักษ์ เช่น การแยกคัมภีร์ไบเบิลตามขนาด ความยาว การจัดเรียงให้ตรงตามสันไบเบิล การแยกเก็บคัมภีร์ที่ไม่เข้าชุดกันไว้ต่างหาก เพื่อ รักษาสภาพของคัมภีร์ให้คงอยู่สมบูรณ์ที่สุด การอนุรักษ์โดยกรมศิลปากรไม่ได้เป็นเพียงการเก็บ รักษา แต่ยังเป็นการสร้างระบบการจัดการที่ยั่งยืน โดยผนวกความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ ผู้ดูแล วัด และชุมชนท้องถิ่น เพื่อธำรงรักษาคุณค่าและความหมายของคัมภีร์ไบเบิลในฐานะมรดก ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

2. การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์ไบเบิลทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน

ผลการวิจัยพบว่า วัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน ควรต้องให้ทุกคนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้าง เครือข่ายด้วย ทุกคนควรมีโอกาสในการวางแผน กำหนดรูปแบบ การบริหาร และประเมินผล ตลอดจนการตัดสินใจในการกำหนดอนาคตของตนเอง และชุมชนให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น การ แสวงหาความร่วมมือในการอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิล วัด ชุมชน โรงเรียน สังคม ควรต้องร่วมกัน ปรับปรุงแก้ไข โดยเกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องสอดคล้องจากจุดเริ่มต้นของสิ่งที่จะ กระทำไปจนถึงสิ้นสุดในสิ่งที่กระทำร่วมกัน ซึ่งถือเป็นความร่วมมือในการมีส่วนร่วมของทุกคน และเครือข่ายทุกภาคส่วน จนนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด อย่างมีเป้าหมายของ

ความหลากหลายมาบรรจบเชื่อมโยงกันได้ ด้วยการปลูกจิตสำนึก กระตุ้นเตือนตระหนักรู้ถึงคุณค่าของคัมภีร์โบราณว่าเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและสรรพวิทยาต่าง ๆ

ทั้งนี้ ในการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน ควรต้องมีพระสงฆ์ นักวิชาการ บุคลากร หรือประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้ความเชี่ยวชาญในการอ่านหรือแปลอักษรและภาษาที่จารึกในคัมภีร์โบราณ ได้แก่ อักษรขอม อักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรลาว ฯลฯ อย่างไรก็ตามยังขาดบุคลากรที่จะเข้ามาสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนดูแลห้องเก็บรักษาคัมภีร์โบราณ รวมถึงงบประมาณ แม้ปัจจุบันวัดไก่อเตี้ยยังพอมีการดำเนินการอนุรักษ์ แต่ควรต้องหาผู้ศรัทธาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาร่วมสนับสนุนเพิ่มเติม

อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ แม้ว่าวัดไก่อเตี้ย เขตตลิ่งชัน จะได้มีการเก็บรักษาคัมภีร์โบราณไว้ในตู้พระธรรมแล้ว แต่ในอนาคตย่อมเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา การมีแผนการจัดการอย่างต่อเนื่องจึงจำเป็น ณ ปัจจุบัน วัดไก่อเตี้ยถือว่ามีความพร้อมในการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณ โดยเฉพาะการสนับสนุนจากเจ้าอาวาส พระครูวศินปริยัตยากร ที่ได้มีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ แต่ทั้งนี้ วัดไก่อเตี้ยยังขาดการเผยแพร่คัมภีร์โบราณแก่แก่ที่ค้นพบสู่สังคมภายนอก อาจเนื่องมาจากขณะนี้ทางวัดมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด จึงเกิดความต่อเนื่องไม่สมบูรณ์ หากดำเนินการได้ทั้งองค์กรรวม ผู้วิจัยมองว่าสามารถร้อยเรียงทั้งหมดเพื่อนำมาต่อยอดในการอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาค้นคว้าได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ 1. มิติการอนุรักษ์เชิงวิชาการ (Academic Conservation) งานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณมิใช่เพียงการเก็บรักษาเอกสารโบราณให้อยู่รอด แต่ต้องอาศัยระบบการจัดการเชิงวิชาการอย่างครบวงจร ตั้งแต่การสำรวจ การจำแนก การปริวรรต การซ่อมแซม ไปจนถึงการจัดทำทะเบียนและฐานข้อมูลดิจิทัล องค์ความรู้ใหม่คือ การบูรณาการแนวทางของกรมศิลปากรเข้ากับการจัดการของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดมาตรฐานการอนุรักษ์ที่เป็นระบบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวัดหรือชุมชนอื่น ๆ ได้ 2. มิติการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณที่ประสบความสำเร็จต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้าน นักวิชาการ หน่วยงานรัฐ และเอกชน โดยกระบวนการมี

ส่วนร่วมนี้อาจก่อให้เกิด “เครือข่ายอนุรักษ์” ที่มีพลังทางสังคม และยังทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักรู้ (Awareness) และความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของตนเอง องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือ “การสร้างระบบเครือข่ายแบบบูรณาการ” ที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้การอนุรักษ์ดำเนินไปอย่างยั่งยืน 3. มิติการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (Applied Technology) การวิจัยเสนอว่า การอนุรักษ์คัมภีร์โบราณต้องควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล การสร้างฐานข้อมูลออนไลน์ การจัดทำสำเนาดิจิทัล และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ องค์ความรู้ใหม่ในมิตินี้คือ “รูปแบบการอนุรักษ์แบบดิจิทัล” (Digital Conservation Model) ที่ช่วยให้คัมภีร์โบราณไม่เพียงคงอยู่ แต่ยังเข้าถึงได้ง่ายในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและนักวิชาการยุคใหม่

ภาพที่ 1 ACA

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดโก่เตี้ย เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของกรมศิลปากร มีขั้นตอนการสำรวจโดยคณะผู้สำรวจประสานงานผู้ดูแลรักษา และประสานความร่วมมือ เจ้าของสถานที่ ผู้ดูแล และชาวบ้านต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์หลังจากเสร็จสิ้นการสำรวจ ทำให้เจ้าของสถานที่และชาวบ้านตระหนักรู้คุณค่าของคัมภีร์โบราณ มีคุณค่าต่อสังคมในฐานะที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีคุณค่าทางวิชาการ และมีคุณค่าที่คัมภีร์โบราณนั้นได้รวบรวมพระธรรม

คำสอนทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์สืบสานคัมภีร์โบราณทางพระพุทธศาสนาของวัดไถ่เตี้ย เขตตลิ่งชัน ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบคือ มีการเก็บรักษา การอนุรักษ์ และสืบสาน คัมภีร์โบราณเก่าแก่ที่ค้นพบในวัดไถ่เตี้ย โดยมีคณะกรรมการฝ่ายสงฆ์และฆราวาสดูแล แก้ปัญหา มีการเผยแพร่สู่สังคม ทางวัดมีการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อสะดวกในการเข้ามาศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้คัมภีร์สำคัญแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครฯ ผู้ศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของวัดไถ่เตี้ยต่อยอดเพื่อพัฒนาจิตใจ มนุษย์และสังคมไทยได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2558). *คู่มือการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน*. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ.
- _____. (2565). *รายงานการสำรวจและอนุรักษ์เอกสารโบราณในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2561). *เอกสารโบราณและการจัดเก็บในหอธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติ.
- กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2560). *แนวทางการซ่อมแซมและการเก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ดอกกรีก พยัคศรี. (2560). *เอกสารโบราณในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: งานฐานข้อมูลเอกสารโบราณภาคตะวันตก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- พิสิฐ เจริญวงศ์. (2560). *การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการอนุรักษ์เอกสารโบราณ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ. (2556). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). โดยภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: บทคัดย่อ* กรุงเทพฯ: มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ.
- วัฒนา พิงชื่น. *เอกสารโบราณ “วัดไถ่เตี้ย” ต้นแบบการอนุรักษ์ครั้งยิ่งใหญ่*. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://www.thaipost.net>
- วีณา วิสเพ็ญ. (2546). “การปริวรรตใบลานในเขตตำบลท่าขนอย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”. ใน *รายงานวิจัย ศิลปวัฒนธรรมและกิจการพิเศษ*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). *ฐานข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันตกในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. 2558.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). ใน *รายงานโครงการส่งเสริมการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2559). *การบริหารจัดการคัมภีร์ใบลาน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

_____. (2561). ใน *รายงานการเก็บรักษาและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

สุนน อมรวิวัฒน์. (2556). *การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.